

Zinātnes Vēstnesis

Latvijas Zinātnes padomes, Latvijas Zinātņu akadēmijas un Latvijas Zinātnieku savienības laikraksts

19 (498)

ISSN 1407-1479

2015. gada 23. novembris

Tiekas ministres un prezidenti

16. novembrī Latvijas Zinātņu akadēmijā tikās bijušās izglītības un zinātnes ministres Ina Druviete un Tatjana Koķe, Zinātņu akadēmijas eksprezidenti Tālis Millers (1994 – 1998), Jānis Stradiņš (1998 – 2004), Juris Ekmanis (2004 – 2012), pašreiz valdošais prezidents Ojārs Spārītis (2012 -) un bijušais Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisijas priekšsēdētājs, tagad – Latvijas Zinātnes padomes priekšsēdētājs Andrejs Siliņš, lai izvērtētu katrs savu devumu zinātnes politikas veidošanā, kā arī izteiktu nākotnes prognozes

A.Edziņas foto

LZA Fizikas un tehnisko zinātņu nodaļā

21. oktobrī ar CFI vadošās pētnieces Dr.phys. Līgas Grinbergas ziņojumu "Par pētījumiem ūdeņraža uzglabāšanā un iegūšanā" sākās nodaļas locekļu iepazīstināšana ar jaunajiem LZA locekļiem. Labus vārdus par Līgas pētījumiem un darbību zinātnes popularizēšanā Latvijā teica akad. Andris Šternbergs, akad. Andrejs Siliņš un akad. Andris Krūmiņš. Arzemu locekļa kandidatūru Tarmo Soomeri raksturoja LZA prezidents Ojārs Spārītis un akad. Andrejs Siliņš. Tarmo Soomere ir Igaunijas Zinātņu akadēmijas prezidents, Tallinas Tehniskās universitātes Kibernētikas institūta Viļņu inženierijas laboratorijas vadītājs, Academia Europaea loceklis un Baltijas Asamblejas balvas zinātnē laureāts. So balvu viņš saņēma par izcilie sasniegumiem jūras zinātnē, sadarbībā ar Latvijas un Lietuvas zinātniekiem. Akad. Juris Purāns un akad. Andris Šternbergs raksturoja otrā Arzemu locekļa, izcila itāļu fiziķa Antonio Blankoni kandidatūru un viņa sadarbību ar LU CFI. Antonio Blankoni ir Romas Starptautiskā materiālzinātnes Centra direktors, Romas Sapienza Universitātes profesors, Eiropas Zinātņu akadēmijas īstenais loceklis un LU CFI Starptautiskās konsultatīvās Padomes loceklis.

Sakarā ar FTZN nolikuma apspriešanu FTZN priekšsēdētājs akad. Juris Jansons informēja, ka ir saņemti daži priekšlikumi nolikuma projekta uzlabošanai un ierosināja priekšlikumu apstrādāšanai izveidot darba grupu. Nodaļas locekļi vienbalsīgi nolēma izveidot darba grupu J.Ekmaņa, A.Krūmiņa un A.Siliņa sastāvā.

28. oktobrī FTZN sēdes dalībnieki iepazīs ar īsteno locekļu kandidātiem. LZA kor.loc., Dr.sc.ing. Andrejs Krasņikovs referētā "Kompozītie materiāli būvniecībā. Mehānika, tehnoloģijas un modelēšana." atspoguļoja savas sasniegumus šajā virzienā. Šķiedru betons, starptautiski saukts par fibrobetonu, ir kompozītmateriāls, kurš sastāv no betona matricas ar tajā disperģētām isām šķiedrām. Pēdējo gadu sasniegumi betonu tehnoloģijas un jaunu betonu ieviešanā būvniecības aprītē nospauz jaunos mērķus betonu mehānikas izpētē. Referātā bija iekļauti veikti pētījumi, kuri skar galvenās šķiedru betonu tehnoloģiju problēmas: mikromehāniku, šķiedru sadalījuma izpēti konstrukcijās, plaisu veidošanas modelēšanu un protams profesora pedagoģisku darbību RTU. LZA kor.loc. Dr.phys. Mārtiņš Rutkis referētā "Starpmolekulārā mijiedarbība –manus pētījumus vienojošais fenomens" aprakstīja pētījuma tematiku un lietotās metodes. Sadarbībā ar RTU ķīmiķiem viņam izdevies radīt un izpētīt vairāk nekā 50 oriģinālas struktūras molekulas materiālus – jauna veida organiskos stiklus, kuri veido dzidras plānas kārtiņas. 2013. gadā LZA šos pētījumus atzīmēja kā "Latvijas zinātnes nozīmīgākais sasniegums praktiskajos lietojumos". Slēgtā balsošanā FTZN izteica savu atbalstu visiem LZA locekļu kandidātiem un piešķīra LZA goda doktora grādu Mārim Vītiņam. 28.oktobrī tika apstiprināts arī FTZN nolikums.

4. novembrī AS "Latvenergo" telpā notika Latvijas Zinātņu akadēmijas un AS "Latvenergo" Gada balvu ekspertu komisijas sēde.

11.novembrī LZA goda doktors Jānis Jansons sakarā ar ANO pasludināto "Gaismas gadu" nolasi referātu "Optisko fononu skaitīšana un tās lietojums vēsturiskā skatījumā." Fononu skaitīšanas metodika ir samērā komplicēta, jo optiskā starojuma atsevišķa fotona enerģija ir ļoti maza – ar kārtu 10⁻¹⁹J. Lai tādu enerģijas porciju atsijātu no elektriskajiem trokšņiem fotouztvērējā un saistītajās elektriskajās ierīcēs, kā arī lai daudzkārtīgi pastiprinātu līdz limenim, kāds ir nepieciešams ciparu elektroniskajām ierīcēm, vajadzīgas labas priekšzināšanas un pieredze. Šī iemesla dēļ fononu skaitīšanas metodika vēl praktiski nav izgājusi no pētnieciskajām laboratorijām kā standartmetode, ko var plaši un nekļūdīgi lietot jebkurš nespeciālists vāju optisko starojumu mērīšanai. Prezentācijā tika īsumā apskatīta autora daudzu gadu ilgā pieredze fononu skaitīšanas metodikas attīstīšanā un tās lietošanā vāju un ātri mainīgu optiskā starojuma plūsmu mērīšanā.

Vidzemes Augstskolas profesors Egils Ginters nolasi referātu "Politikas lēmumu imitāciju modelēšana – Eiropas Komisijas iniciēto zinātniskās pētniecības ietvara programmu projektu pieredze". Tautsaimniecības politikas plānošanā bieži tiek pieņemti intuitīvi un kļūdaini lēmumi. Analītiska modelēšana ir apgrūtināta, jo to ietekmē liels stohastisku būtisko faktoru skaits. Tādēļ aktuāls ir imitāciju modelēšanas pielietojums, nodrošinot nozares speciālistiem interaktīvas un nepastarpinātas piekļuves iespējas politikas plānošanas lēmumu seku prognozēšanas un analīzes rīkiem. Eiropas Komisija FP7 ietvara programmas ietvaros tika iniciēti vairāki projekti, kas ir saistīti ar politikas modelēšanu. Viens no šādiem projektiem ir FP7-ICT-2011-7 IP projekts FUPOL (2011-2015) "Future Policy Modelling", kura galvenais uzdevums ir jaunas pieejas politikas modelēšanā izstrāde, piedāvājot politikas veidotājiem gan semantiskas analīzes, gan imitācijas modelēšanas rīku kopu, tas dod iespēju pārbaudīt iespējamās risinājumus, kas saistīti ar atpūtas vides teritorijas pieļaujamās noslodzes plānošanu, velosipēdu maršrutu izstrādi lielajās pilsētās un biznesa attīstības plānošanu ierobežotu ražošanas resursu apstākļos. Savukārt FP7-ICT-2009-5 IP projekta CHOROS (2010-2014) "Large Scale Choreographies for the Future Internet" īstenošanas gaitā izstrādātā metodika, kas balstās uz sistēmu dinamikas imitācijas modelēšanas lietojumu, atļauj novērtēt piedāvāto tehnoloģisko risinājumu ilgtspēju.

Referāts izraisīja lielu interesi un diskusiju. Nodaļas locekli ierosināja vēlreiz izdiskutēt problēmu plašākā akadēmijas vidē. S.Negrejeva

LZA goda doktori

10. novembrī LZA Senāts apstiprināja nodaļu lēmumu piešķirt Latvijas Zinātņu akadēmijas goda doktora (Dr.h.c.) grādu vēsturniekam Dr.hist. Kārlim Kangerim un datorzinātņu doktoram (Dr. sc. comp.) Mārim Vītiņam.

Dr. hist. KĀRLIS KANGERIS

Kārlis Kangeris dzimis Augustdorfā, Vācijā. Izglītību ieguvis Ministeres latviešu ģimnāzijā. 1983. gadā Stokholmas universitātes Vēstures institūtā ieguvis filozofijas kandidāta grādu. 2002. gadā Latvijas Universitātē aizstāvējis doktora disertāciju "Latvija un tās iedzīvotāji vācu okupācijas varā" un ieguvis Dr.hist. zinātnisko grādu.

Kopš 2008. gada Kārlis Kangeris ir pētnieks LU Latvijas vēstures institūtā. Līdz 2015. gada 1. novembrim publicējis 94 zinātniskus rakstus, ir 4 grāmatu līdzautors, kā arī darbojies vairākos starptautiskos un nacionālos zinātniskos projektos, galvenokārt par tēmām, kas attiecas uz Otrā pasaules kara vēstures jautājumiem, pētot 20. gs. totalitāros režīmus, to darbību un sekas, kolaboracionismu. Kārļa Kangeris pētījumi balstīti arhīvu studijās, tajā skaitā Hūvera institūta arhīvā, citos ASV arhīvos.

Kārlis Kangeris ir uzņēmis ārvalstu zinātniskās organizācijās un biedrībās – Zviedrijas vēsturnieku savienībā (Svenska Historiska Föreningen), Baltijas vēstures komisijā Vācijā (Baltische Historische Kommission in Deutschland). Vēl pirms pārcelšanās uz dzīvi Latvijā, 1993. gadā K. Kangeris tika ievēlēts par Latvijas vēstures institūta korespondētājlocekli.

Kārlis Kangeris darbojies vairākās zinātnieku komisijās – Latvijas vēsturnieku komisijā (kopš 13. 11. 1998), komisijā "PSRS totalitārā okupācijas režīma upuru skaita un masu kapu vietu noteikšanai, informācijas par represijām un masveida deportācijām apkopošanai un Latvijas valstij un tās iedzīvotājiem nodarīto zaudējumu aprēķināšanai" (kopš 10. 11. 2013), ir Latvijas Okupācijas muzeja biedrības Vēstures un zinātnes komisijas loceklis (kopš 08.2007) un "Speciālās starptautiskās komisijas par bijušās Valsts drošības komisijas dokumentu saglabāšanu, izmantošanu un personu sadarbības fakta ar VDK konstatēšanu" priekšsēdētājs (kopš 05.08.2014).

Kārlis Kangeris par savu pētniecības objektu izvēlējis sarežģītas, sabiedriski nozīmīgas, bet tajā pat laikā jūtīgas tēmas. Viņa pētījumi vienmēr bijuši objektīvi, arhīvu studijās balstīti un zinātniski pamatoti, kas ļāvis viņam kļūt par starptautiski atzītu vēsturnieku. Augustu vērtējama viņa sabiedriskā aktivitāte, nevarīšanās iesaistīties dažādu komisiju darbā un projektos.

LU profesors Dr.sc.comp. MĀRIS VĪTIŅŠ

Māris Vītiņa pētījumi un izstrādes datorsistēmu programmatūras jomā ir ieguldījums e-pakalpojumu izveidē; pētījumi un izstrādes datorikas satura un datorbāzētas mācīšanās jomā ir ieguldījums Latvijas sabiedrības datorprātības veidošanā; akadēmiskais darbs datorzinātņu studiju programmās ir ieguldījums informācijas un komunikācijas tehnoloģijas nozares jauno speciālistu sagatavošanā. Profesora pienums e-pakalpojumu izveidē, sabiedrības datorprātības veidošanā un jauno speciālistu sagatavošanā ir ieguldījums informācijas sabiedrības veidošanā Latvijā.

Māris Vītiņš ir piederīgs Latvijas Universitātei kopš 1966. gada – matemātikas students (1966 – 1971), vēlāk pētnieks un docētājs, pašlaik profesors Datorikas fakultātē un Datorikas fakultātes Informātikas mūžizglītības katedras vadītājs.

Profesora pētījumi lielu datu apstrādes sistēmu programmatūras izstrādes jomā, tostarp programmatūras izstrādes automatizācijas jautājumi, kā arī datorikas satura un datorbāzētas mācīšanās jomā ir izpildīti Latvijas Zinātnes padomes (LZP) un citu projektu ietvaros.

Profesors ir vairāk nekā 70 publikāciju autors vai līdzautors, tajā skaitā trīs mācību grāmatu līdzautors.

Profesors ir LZP eksperts. Māris Vītiņš ir RTU informātikas tehnoloģijas apakšnozares "E-studiju tehnoloģijas un pārvaldība" promocijas padomes loceklis.

Profesors ir aktīvs akadēmiskajā darbā, docē studiju kursos un vada noslēguma darbus gan datorzinātņu bakalaura, gan datorzinātņu maģistra studiju programmā. Profesors ir izveidojis un vadījis Dabaszinātņu un informācijas tehnoloģijas skolo-tāja profesionālo bakalaura studiju programmu.

Īpaši atzīmējams ir: • ieguldījums pētniecības, studiju un iformācijas un komunikācijas tehnoloģijas nozares satuvīnāšanā un sadarbības veicināšanā;

• Eiropas datorprasmes sertifikāta (ECDL) programmas ieviešana Latvijā;

• Latvijas skolēnu informātikas olimpiāžu organizēšana un Latvijas informātikas valsts vienības gatavošana un vadīšana pasaules informātikas olimpiādēs. Par izcilie Latvijas skolēnu rezultātiem pasaules informātikas olimpiādēs profesors ir deviņas reizes apbalvots ar LR Ministru kabineta Goda diplomu un saņēmis Ata Kronvalda prēmiju.

Māris Vītiņš ir Triju Zvaigžņu ordeņa kavaieris.

Ķīmijas, bioloģijas un medicīnas zinātņu nodaļā

13. novembrī notika Ķīmijas .bioloģijas un medicīnas zinātņu nodaļas atklāta sēde, kurā ļoti interesentu priekšlasījumu "Filozofiskas pārdomas par šodienas internās medicīnas izpratnes maiņu jeb ārsta personīgā un profesionālā attīstība" sniedza LZA akadēmiķis profesors Aivars Lejniece un LZA korespondētājlo-

cekle profesore Sandra Lejniece. Sekojošajā saistošajā diskusijā piedalījās akadēmiķe Maija Dambrova, akadēmiķis Elmārs Grēns, LZA korespondētājlocekļi Henriks Zenkevičs, LZA goda doktors Agnis Štīfts.

B.Ā.

Latvijas Jauno
zinātnieku apvienība

Latvijas zinātnieki motivē jauniešus pētniecībai

Ieva Krūmiņa

Nav noslēpums, ka mūsu valsts pilnvērtīgai attīstībai esošais zinātnieku skaits nav pietiekams. Pašreizējā Latvijas zinātnes elite ir cienijamos gados un arvien aktuālāks kļūst jautājums par paaudžu nomaņu zinātnē; par jauniešu iesaisti augstākajā izglītībā, zinātnē un tās politikas veidošanā. Latvijas Jauno zinātnieku apvienība (LJZA) kā savu misiju ir izvirzījusi zinātnes vides attīstīšanu un atjaunošanu, kvalitatīvu jauno speciālistu iesaisti un zinātnes popularizēšanu jauniešiem, motivējot viņus saistīt savu nākotni ar pētniecību.

Pirms kāda laika Latvijas Zinātņu akadēmijas prezidents prof. Ojārs Spārītis vērsās pie LJZA ar lielisku ideju – rīkot valsts mēroga pasākumu, kurā pieredzes bagāti zinātnieki un dažādu nozaru eksperti, kuru ikdienas darbs saistīts ar zinātne, stāstītu par saviem sasniegumiem un izaicinātu jauniešus uzstādīt sev ambiciozus mērķus, studēt un apsvērt karjeras iespējas zinātnē.

Pateicoties Borisa un Ināras Teterevu fonda atbalstam, šī ideja 22. oktobrī materializējās. Latvijas Universitātes (LU) rektora prof. Indriķa Muižnieka un Latvijas Zinātņu akadēmijas prezidenta prof. Ojāra Spārīša atklātajā pasākumā LU Dabaszinātņu akadēmiskajā centrā piedalījās gandrīz trīs simti jauniešu klātienē, bet vairāk nekā četri simti vēroja pasākuma tiešraidi pie saviem datoriem.

Zinātnieku paneli vadīja komunikācijas zinātnes doktors, LJZA konsultatīvās padomes biedrs Mārtiņš Kaprāns. Bioloģijas doktore Anda Hūna, kas šogad saņēma "L'Oréal" stipendiju sievietēm zinātnē, klātesošos aizveda ceļojumā šūnu pasaulē. Tad doktors Ronalds Zemribo, kurš savulaik saņēma Latvijas Zinātņu akadēmijas balvu par 2011. gada nozīmīgāko atklājumu Lat-

vijas zinātnē, sniedza atbildi uz jautājumu, vai organiskā sintēze ir zinātne vai māksla? Pēc šim nopietnajām tēmām Guntis Kujikovskis, Rīgas Tehniskās universitātes Robotikas kluba dibinātājs un *Mega Sumo* robotu radītājs aizrāva klausītājus ar stāstu par robotiem, kas 2014. gadā uzvarēja robotu finālsacensībās Japānā. Arī roboti piedalījās forumā un saņēma jauniešu nevilnotu interesi. Ceturtais paneļa dalībnieks bija mākslas vēsturnieks, Latvijas Mākslas akadēmijas profesors Ojārs Spārītis, kas stāstīja jauniešiem par mākslas vēsturi. Fotografējās izskatot konkrētus piemērus, tapa skaidrs, cik savstarpēji papildinošas ir dažādas zinātņu nozares un kā atklājumi vienā nozarē paver jaunas iespējas citā. Piemēram, atklājumi par cilvēka fizioloģiju sekmē precīzāku cilvēka ķermeņa atainojumu mākslā. Foruma dalībnieki varēja arī uzdot jautājumus par sev interesējošām lietām gan tieši no zāles, gan izmantojot mikroblogošanas vietni *Twitter*.

Kad bija beidzies zinātnieku panelis, sanākušajiem jauniešiem tika dota iespēja sadalīties darba grupās, lai pamatīgāk iepazītu to zinātnes nozari, kas viņus ir ieinteresējusi. Uzņēmuma "Latvijas Mobilais telefons" prezidents, doktors Juris Binde stāstīja par informācijas un komunikācijas tehnoloģiju iespējām zinātnisko pētījumu un inovāciju jomā. Vidzemes Augstskolas Zināšanu un tehnoloģiju centra direktors, doktors Kaspars Osīs iepazīstināja ar ceļu no izgudrojuma līdz gatavajam pro-

duktam. Vidzemes Augstskolas rektors, doktors Gatis Krūmiņš meklēja atbildi uz jautājumu, vai, pētot vēsturi, var modelēt arī nākotni, apspēlējot dažādus iespējamos scenārijus (piemēram, kā būtu, ja nebūtu sabrukusi PSRS). Rīgas Ekonomikas augstskolas asociētais profesors, doktors Roberts Ķīlis stāstīja, ko un kāpēc pēta antropoloģija un kam tas vajadzīgs. LU Fizikas un matemātikas fakultātes asociētais profesors, doktors Vjačeslavs Kaščejevs atbildēja uz jautājumiem par kvantu fiziku, aizraujot un iedvesmojot jauniešus.

Pasākuma laikā jaunieši izmantoja savas iemaņas un prasmes moderno tehnoloģiju lietošanā, ne tikai diskutējot *Twitter* vietnē un sociālajos tīklos, bet arī izveidojot video par zinātnes aktualitātēm, kas šobrīd ir apskatāms vietnē *Facebook*: www.facebook.com/jaunozinatne. Gan pasākuma laikā, gan arī pēc tā tika saņemtas neskaitāmas pozitīvas atsauksmes, kā arī bieži tika uzdots jautājums, kad būs iespējams apmeklēt nākamo Topošo zinātnieku forumu vai līdzīgu pasākumu, kas popularizē zinātne.

Pasākuma laikā jauniešiem bija iespēja arī piedalīties nelielos konkursos un iegūt balvas. Tomēr visvērtīgākās balvas tika visiem: pirmkārt, iedvesma, otrkārt daudz vienas pārdomām pirms rudens brīvlaika un treškārt – atziņa, ka zinātnei ir nākotne.

Pasākums notika Borisa un Ināras Teterevu fonda atbalstītā projekta "Zinātnes popularizēšana jauniešiem 2015" ietvaros.

Ko mēs zinām par zinātnes popularizēšanu?

Jānis Liepiņš, Mārtiņš Kaprāns

Katru gadu notiek stīvēšanās par un ap valsts finansējumu zinātnē. Par zinātnu tradīciju jau ir kļuvis dažādu ierēdņu, partiju pārstāvju un deputātu solījumi palielināt budžeta finansējumu zinātnē kaut kad nākotnē. Šajos solīšanas rituālos bieži ieskanas jautājums, vai Latvijas zinātnieki darījuši pietiekoši daudz, lai lēmumpieņemēji un arī plašāka sabiedrība saprastu Latvijas zinātnieku darba specifiku un prastu novērtēt mūsu zinātnieku sasniegumus. Šis raksts ir mēģinājums sniegt ieskatu Latvijā pieejamajos instrumentos, kurus var vai varētu izmantot paši zinātnieki, lai informētu par saviem pētījumiem to sabiedrības daļu, kas dzīvo ārpus universitāšu un institūtu sienām.

Pagājušajā gadā DNB banka veica kārtējo socioloģisko aptauju sērijā "Latvijas barometrs". Kā atsevišķa sadaļa šajā aptaujā tika ietverti jautājumi par zinātne Latvijā. Ar nejausās izlases metodi tika izvēlēts un aptaujāts 1001 respondents dažādās Latvijas vietās. Aptauja tika veikta, apmeklējot respondentus mājās. No aptaujas rezultātiem iespējams secināt vienu – sabiedrība par aktualitātēm Latvijas zinātnē zina ļoti maz. 70 un vairāk procentu aptaujāto nevar nosaukt nevienu mūsdienu Latvijas zinātnieku, kā arī mūsdienu (kopš neatkarības atjaunošanas 1991. gadā) zinātnes sasniegumu.

Aptaujā noskaidrojās arī tas, ka vairāk nekā puse (54 %) respondentu uzskata, ka Latvijas zinātne ir konkurētspējīga dažās nozarēs. Savukārt atbildot uz jautājumu "Kas Latvijas zinātnē būtu nepieciešams pirmkārt?", 69 % no aptaujātajiem atzīmēja variantu "Lielāks finansējums pētījumiem" (DNB Latvijas Barometrs 73., 2014., <http://ej.uz/DNB73>). Domājams, ka šie novērojumi tik tiešām atspoguļo "vidējā latvieša" (kas savukārt nozīmē arī vidējā ierēdņa, vidējā Saeimas deputāta un partijas pārstāvja) viedokli par Latvijas zinātne. Rezumējot aptaujas rezultātus vienā teikumā, sabiedrības viedoklis par zinātne varētu būt:

"Mēs nezinām, ar ko Latvijā nodarbojas zinātnieki, bet nojausam, ka daži no viņiem ir labi un viņiem vajag naudu."

Ekspertu komentāros par DNB Latvijas Barometra aptaujas rezultātiem tieši zems zinātnes popularizēšanas līmenis minēts kā viens no galvenajiem iemesliem iedzīvotāju sliktajai informētībai par zinātnes aktualitātēm. Mēs pieļaujam, ka sliktā informētība par aktualitātēm nozarē savukārt varētu būt iemesls tam, kādēļ politikas veidotājiem, lēmumu pieņēmējiem un arī lielai daļai sabiedrības ir tik vienaldzīga attieksme pret zinātne. Ierobežota informācija par to, ko zinātnieki dara, var ilgtermiņā kultivēt virspusējus priekšstatus par zinātne kā valstiski ne īpaši nozīmīgu un perspektīvu, tāpēc ne obligāti atbalstāmu nozari. Minētās socioloģiskās aptaujas rezultāti liecina par to, ka šāda situācija ir visai tuvu vai pat jau ir iestājusies.

Viens no zinātnieku profesijas darba pienākumiem ir informēt sabiedrību par zinātnes sasniegumiem un pētījumu rezultātiem. Tas ir definēts Zinātniskās darbības likuma 6. panta 2. un 3. punktā:

"2) informēt sabiedrību par savu zinātnisko pētījumu rezultātiem, kā arī savas kompetences ietvaros sniegt konsultācijas un eksperta atzinumus;

3) popularizēt zinātnes sasniegumus un atziņas, sniegt atzinumus par moderno tehnoloģiju un organizatorisko paņēmieni izmantošanas iespējām Latvijas tautas labklājības un valsts saimnieciskās konkurētspējas attīstībai".

Neskatoties uz likumā noteikto pienākumu popularizēt zinātne, to dara salīdzinoši neliels zinātnieku skaits. Aktīvo zinātnieku skaits Latvijā nav liels, bet to speciālistu skaits, kas būtu gatavi stāstīt par zinātne citiem, ir apmēram astoņas reizes mazāks. Piemēram, Latvijas Universitātē ir vairāk nekā 1000 zinātnisko darbinieku, bet cilvēku, kuri kā eksperti ir gatavi runāt ar masu medijiem, ir ap 150.

Zinātnieki nojaus, ka zinātnes popularizēšana ir svarīgs li-

dzeklis zinātnes publiskā tēla veidošanā, taču vēl aizvien zinātnieku vidū vērojami vairāki aizspriedumi, kas kavē aktīvāku popularizēt savus pētījumus. Detalizēti šie "argumenti" apskatīti Andas Ādamsones-Fiskovičas 2012. gadā aizstāvētajā doktora darbā "Zinātnes un sabiedrības attiecības Latvijā: komunikatīvās prakses un diskursi". Šeit atzīmēsim dažus no autores secinājumiem. Zinātnieku vidū sastopams plašs viedokļu spektrs par šo jautājumu – no visnotaļ pozitīva: "Kurš gan cits var kvalitatīvi runāt par zinātne, ja ne pats zinātnieks?" līdz negatīvam: "Kāpēc stāstīt par zinātne cilvēkiem, kuri ikdienā par to neinteresējas un, iespējams, nemaz nav spējīgi saprast zinātnes pētījumu sasniegumus tajā vai citā zinātnes nozarē?"

Interesanti, ka viens no argumentiem, kas sastopams zinātnieku vidū un kas tos attur no zinātnes aktīvas popularizēšanas, ir pieņēmums, ka zinātnieks var zaudēt uzticamību citu zinātnieku vidū, ja viņš sāks skaidrot zinātne nespeciālistiem (Ādamsones-Fiskoviča, 2012, 182. – 184. lpp). Šāds arguments ir raksturīgs ne tikai Latvijas zinātniekiem – tāds ir konstatēts arī ārzemēs veiktos pētījumos par zinātnes popularizēšanu. Piemēram, Lielbritānijas Karaliskās biedrības veiktajā pētījumā noskaidrots, ka apmēram 25 % zinātnieku nav gatavi vai pat baidās stāstīt par zinātne plašākai publikai, lai nezaudētu savu reputāciju kolēģu acīs (*Factors Affecting Science Communication: A Survey of Scientists and Engineers*, Royal society, 2006). Parāli šim argumentam pastāv arī viedoklis, ka lielākā daļa zinātnieku ir tik ļoti aizņēmi ar savām idejām, ka kaut ko paskaidrot nespeciālistiem par savu pētījumu nemaz nav spējīgi. Šķiet, ka Latvijas zinātnes sabiedrība līdz šim nav centusies atbalstīt pētniekus, kuri popularizē zinātne – šie cilvēki drīzāk tiek uzlūkoti kā savādieki. Tas, ka liela daļa zinātnieku nespēj vai atturas stāstīt par saviem pētījumiem nespeciālistiem saprotamā veidā, noteikti nenāk par labu zinātnes publiskajam tēlam.

Turpinājums – 3.lpp.

